فصلنامه پژوهش های مدیریت در جهان اسلام

شماره مجوز: ۸۵۴۹۵ شماره استاندارد بین المللی: ۶۰۹۴-۲۶۷۶ شماره بیست و دوم (بهار ۱۴۰۴)

نقش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی معلمان در ارتقای کیفیت آموزش مجازی: تبیین سازوکارها، ارائه مدل مفهومی و راهبردهای اجرایی

(تاریخ ارسال ۱۴۰۴/۰۲/۱۹ تاریخ پذیرش ۱۴۰۴/۰۳/۰۲)

مژگان بایندر
رشته حسابداری

مدیحه احمدی پور
رشته الهیات

چکیده

گسترش آموزش مجازی در سال‌های اخیر—به‌ویژه پس از تجربه آموزش اضطراری در دوران کووید-۱۹—نشان داد که کیفیت آموزش آنلاین صرفاً به زیرساخت و پلتفرم وابسته نیست. بلکه به شایستگی‌های حرفه‌ای معلم و نحوه هدایت یادگیری در محیط دیجیتال نیز گره خورده است. یکی از شایستگی‌های کلیدی در این زمینه، «سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی» معلمان است. سوادی که توانایی دسترسی، ارزیابی، تحلیل انتقادی، تولید و بازنشر مسئولانه محتوا را در کنار فهم اثرات رسانه بر یادگیری و رفتار تقویت می‌کند. برنامه درسی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی یونسکو، معلمان را «عاملان اصلی تغییر» در ایجاد جوامع باسواد رسانه‌ای معرفی می‌کند و بر ترکیب ارزیابی منابع، فهم کارکرد رسانه‌ها، و تولید/استفاده اخلاقی از اطلاعات تأکید دارد. همچنین بر اساس پژوهش‌های داخلی و خارجی، شواهدی از رابطه مثبت سواد رسانه‌ای معلمان با نگرش/موفقیت آموزش آنلاین و پیامدهای یادگیری ارائه می‌شود .در پایان، یک مدل مفهومی و مجموعه‌ای از راهبردهای اجرایی برای آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: سواد رسانه‌ای، سواد اطلاعاتی، معلمان، کیفیت آموزش مجازی، آموزش آنلاین، اجتماع پژوهش

۱.مقدمه

آموزش مجازی از یک «گزینه مکمل» به یک «بستر راهبردی» در بسیاری از نظام‌های آموزشی تبدیل شده است. اما تجربه مدارس و دانشگاه‌ها نشان داد که انتقال محتوا به فضای آنلاین، الزاماً به معنای یادگیری باکیفیت نیست. کیفیت آموزش مجازی، حاصل هم‌افزایی چند مؤلفه است: طراحی آموزشی مناسب، تعامل و ارتباط اثربخش، ارزیابی معتبر، پشتیبانی یادگیرنده، سواد دیجیتال و رسانه‌ای، و البته نقش هدایت‌گر معلم در ایجاد تجربه یادگیری منسجم.

در این میان، معلم در کلاس مجازی نه‌تنها ارائه‌دهنده محتواست، بلکه «مدیر اکوسیستم رسانه‌ای یادگیری» نیز هست: انتخاب منبع، تشخیص اعتبار، تنظیم بار شناختی ناشی از چندرسانه‌ای‌ها، مدیریت گفت‌وگو، مواجهه با اطلاعات نادرست، هدایت تولید محتوا توسط دانش‌آموزان/دانشجویان، حفاظت از داده و حریم خصوصی، و تربیت شهروندی دیجیتال. این وظایف بدون برخورداری از سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی کافی دشوار می‌شود. زیرا محیط آنلاین هم فرصت‌های یادگیری را گسترش می‌دهد و هم احتمال آشفتگی اطلاعاتی، حواس‌پرتی، دست‌کاری شناختی و سوءبرداشت را بالا می‌برد.

یونسکو در برنامه درسی «سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی برای معلمان» تصریح می‌کند که نیاز به MIL باید در متن حق دسترسی به اطلاعات و آزادی بیان فهم شود و آموزش آن باید به‌گونه‌ای طراحی شود که معلمان بتوانند مهارت‌های ارزیابی منابع، فهم کارکرد رسانه‌ها و تولید مسئولانه اطلاعات را به یادگیرندگان منتقل کنند .با توجه به این نگاه، پرسش محوری مقاله حاضر چنین است: سواد رسانه‌ای معلمان چگونه و از چه مسیرهایی کیفیت آموزش مجازی را ارتقا می‌دهد؟

۲.بیان مسئله و اهمیت پژوهش

در نظام‌های آموزشی، کیفیت آموزش مجازی معمولاً با شاخص‌های فنی) پهنای باند، LMS، تجهیزات (یا شاخص‌های کمی (تعداد جلسات، تکالیف، حضور) سنجیده می‌شود. در حالی که پژوهش‌های حوزه کیفیت آموزش آنلاین نشان می‌دهند کیفیت، ماهیتی چندبعدی دارد و به تجربه یادگیری و تعاملات آموزشی نیز وابسته است. برای مثال، در پژوهشی داخلی برای «سنجش کیفیت آموزش مجازی اساتید از نظر دانشجویان»، ابعاد کیفیت شامل راهبردهای آموزشی، محتوای آموزشی، فعالیت‌های ارزیابی، تعامل و پاسخگویی، و اثربخشی گزارش شده است .این ابعاد نشان می‌دهد که کیفیت، بیش از «ارائه محتوا»، به کیفیت کنش حرفه‌ای معلم وابسته است.

از طرف دیگر، کلاس مجازی فضای رسانه‌ای پیچیده‌ای است: دانش‌آموزان هم‌زمان با محتوای رسمی درس، در معرض پیام‌های شبکه‌های اجتماعی، ویدئوهای آموزشی نامعتبر، کانال‌های تبلیغاتی، و حتی اطلاعات نادرست قرار می‌گیرند. اگر معلم نتواند گزینش و اعتبارسنجی منابع را انجام دهد و مهارت‌های تفکر انتقادی رسانه‌ای را در فعالیت‌های یادگیری بگنجاند، آموزش مجازی می‌تواند به «انباشت اطلاعات بدون یادگیری» تبدیل شود.

پژوهش‌های داخلی نیز به پیوند سواد رسانه‌ای و کارایی آموزش اشاره کرده‌اند. برای نمونه، مطالعه‌ای در دوران کرونا نشان داد **بین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی معلمان و نگرش آن‌ها به آموزش وب‌محور با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت** وجود دارد و چند مؤلفه مانند مکان‌یابی و ارزشیابی اطلاعات و علاقه به کار در محیط مجازی با پیشرفت تحصیلی همبسته‌اند .همچنین در پژوهشی درباره تعامل استاد-دانشجو در آموزش مجازی، «مهارت‌های آموزشی و فنی استاد» مهم‌ترین عامل بهبود کیفیت تعامل معرفی

شد .این یافته‌ها نشان می‌دهد که توجه به شایستگی‌های رسانه‌ای/دیجیتال معلم، یک مسیر عملی برای ارتقای کیفیت است.

۳.چارچوب مفهومی: سواد رسانه‌ای معلمان چیست؟

سواد رسانه‌ای معمولاً به توانایی **دسترسی، تحلیل، ارزیابی، و تولید پیام‌های رسانه‌ای** اشاره دارد. اما در محیط آموزشی آنلاین، سواد رسانه‌ای معلم باید با «سواد اطلاعاتی» و «سواد دیجیتال حرفه‌ای» نیز ترکیب شود. برنامه درسی یونسکو، سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی را به‌صورت یک بسته یکپارچه می‌بیند: شناخت کارکرد رسانه‌ها و ارائه‌دهندگان اطلاعات، توان ارزیابی محتوا و منابع، و توان تولید و استفاده از اطلاعات به‌صورت اخلاقی و هدفمند .

در سطح حرفه‌ای، چارچوب DigCompEduاین سواد را در قالب شایستگی‌های دیجیتال معلمان صورت‌بندی می‌کند و برای تمام سطوح آموزشی طراحی شده است .همچنین استانداردهای ISTEبر فرهنگ یادگیری مبتنی بر کنجکاوی و «بررسی انتقادی منابع آنلاین»، اخلاق و امنیت دیجیتال و الگو بودن معلم در انتخاب و ارزیابی ابزارها تأکید دارند .

بنابراین در این مقاله، سواد رسانه‌ای معلم به‌طور عملیاتی شامل مؤلفه‌های زیر در نظر گرفته می‌شود:

۱. **گزینش و اعتبارسنجی منابع** (تشخیص اعتبار، سوگیری، کیفیت علمی، تطابق با اهداف درس)

۲. **تحلیل انتقادی پیام‌ها** (تشخیص تبلیغ، دست‌کاری، کلیشه، چارچوب‌بندی و اثرات رسانه‌ای)

۳. **تولید/بازآفرینی محتوا برای یادگیری** (طراحی چندرسانه‌ای آموزشی، روایت‌گری، سناریونویسی)

۴. **کنشگری اخلاقی و ایمن** (حریم خصوصی، مالکیت فکری، داده‌های دانش‌آموز، رفتار مسئولانه)

۵. **مدیریت توجه و بار شناختی** (پرهیز از شلوغی رسانه‌ای، انتخاب رسانه مناسب با هدف آموزشی)

۴.کیفیت آموزش مجازی: از «طراحی درس» تا «تجربه یادگیری«

کیفیت در آموزش مجازی را می‌توان در سه لایه دید:

لایه ۱: کیفیت طراحی و سازماندهی دوره

این لایه شامل وضوح اهداف، ساختار درس، توالی محتوا، راهنمایی یادگیرنده، و انسجام فعالیت‌هاست. ابزارها و روبریک‌های بین‌المللی مانند Quality Matters (QM)نیز بر استانداردهای طراحی و ارزیابی دوره‌های آنلاین و مهارت‌های تدریس آنلاین تأکید می‌کنند .

لایه ۲: کیفیت اجرا و تعاملات آموزشی

در این لایه، آنچه در کلاس رخ می‌دهد مهم است: مدیریت گفت‌وگو، تعامل معنادار، بازخورد به‌موقع، پاسخگویی، و ایجاد حس حضور. چارچوب **اجتماع پژوهش (CoI)** کیفیت تجربه یادگیری آنلاین را بر سه «حضور» بنا می‌کند: حضور آموزشی (Teaching Presence)، حضور اجتماعی (Social Presence) و حضور شناختی (Cognitive Presence).

لایه ۳: کیفیت پیامدها و اثربخشی یادگیری

شامل پیشرفت تحصیلی، رضایت، انگیزش، ماندگاری یادگیری، و توانمندی‌های انتقال‌پذیر. در پژوهش‌های مرتبط، حتی سواد رسانه‌ای یادگیرندگان با پیامدهای یادگیری آنلاین مرتبط گزارش شده است .

در پژوهش داخلی مربوط به سنجش کیفیت آموزش مجازی اساتید، پنج بعد اصلی (راهبردهای آموزشی، محتوا، ارزیابی، تعامل و پاسخگویی، اثربخشی) به‌عنوان ابعاد ابزار معرفی شده‌اند .این تقسیم‌بندی با دو لایه اول و سوم سازگار است و به ما اجازه می‌دهد نقش سواد رسانه‌ای معلم را روی هر بعد تحلیل کنیم.

۵.پیوند نظری سواد رسانه‌ای معلم و کیفیت آموزش مجازی

برای توضیح سازوکار اثرگذاری سواد رسانه‌ای، چهار چارچوب مکمل در این مقاله به‌کار می‌رود:

۵-۱. TPACK:سواد رسانه‌ای به‌عنوان شرط ادغام معنادار فناوری

الگوی TPACKنشان می‌دهد ادغام فناوری در تدریس فقط «دانستن ابزار» نیست، بلکه نیازمند دانش ترکیبی از فناوری، روش تدریس و محتواست .در آموزش مجازی، سواد رسانه‌ای معلم به‌مثابه بخشی از «دانش فناورانه-تربیتی» عمل می‌کند: انتخاب رسانه مناسب برای هدف آموزشی، تبدیل محتوای درسی به بازنمایی‌های چندرسانه‌ای قابل فهم، و طراحی فعالیت‌هایی که تعامل را فعال می‌کنند.

۵-۲. DigCompEdu:صورت‌بندی شایستگی‌های حرفه‌ای دیجیتال

DigCompEduبه‌طور مشخص برای شایستگی دیجیتال معلمان طراحی شده است و بر کار با منابع دیجیتال، آموزش و یادگیری، ارزیابی، توانمندسازی یادگیرندگان، و تسهیل

شایستگی دیجیتال دانش‌آموزان تمرکز دارد .سواد رسانه‌ای در این چارچوب، هم مهارت «کار با منابع» است و هم مهارت «تسهیل‌گری یادگیری» و «توانمندسازی» برای تفکر انتقادی.

۳-۵.فرهنگ شهروندی دیجیتال و ارزیابی انتقادی منابع:ISTE

استانداردهای **ISTE**نقش معلم را در ایجاد فرهنگی می‌بیند که «کنجکاوی و بررسی انتقادی منابع آنلاین» را تقویت می‌کند و بر رفتار ایمن/قانونی/اخلاقی با ابزارهای دیجیتال تأکید دارد .این دقیقاً همان نقطه‌ای است که سواد رسانه‌ای به کیفیت «محیط یادگیری» و «اعتماد آموزشی» کمک می‌کند.

۴-۵.اجتماع پژوهش :(CoI) سواد رسانه‌ای و تقویت حضور آموزشی

چارچوب CoI می‌گوید کیفیت تجربه یادگیری آنلاین با تقویت حضور آموزشی، اجتماعی و شناختی بالا می‌رود .سواد رسانه‌ای معلم می‌تواند هر سه را تقویت کند:

- حضور آموزشی: طراحی هدفمند محتوا و گفت‌وگو، هدایت بحث‌ها، ارائه بازخورد دقیق
- حضور اجتماعی: ایجاد ارتباط انسانی، مدیریت هویت و تعامل آنلاین، قواعد گفت‌وگو
- حضور شناختی: تحریک تفکر انتقادی و حل مسئله با کار بر روی متون/رسانه‌ها

۶.شواهد پژوهشی درباره رابطه سواد رسانه‌ای معلمان و آموزش مجازی

مرور پژوهش‌ها نشان می‌دهد که سواد رسانه‌ای معلمان با نگرش مثبت به آموزش آنلاین، رضایت و حتی پیامدهای یادگیری مرتبط است:

۱. در یک مطالعه درباره معلمان EFL ایران، **رابطه مثبت معنادار بین سواد رسانه‌ای معلمان و نگرش آن‌ها نسبت به آموزش آنلاین** گزارش شده است . این یافته نشان می‌دهد سواد رسانه‌ای می‌تواند اضطراب فناورانه را کاهش داده و پذیرش آموزش مجازی را افزایش دهد.

۲. پژوهشی در دوران کرونا گزارش می‌کند که **افزایش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی معلمان و نگرش مثبت به آموزش وب‌محور با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همبسته است** .این مطالعه یک نشانه مهم دارد: کیفیت آموزش آنلاین فقط به عملکرد معلم در کلاس محدود نیست، بلکه به شایستگی او در مدیریت اطلاعات/رسانه هم مربوط می‌شود.

۳. در سطح یادگیرنده نیز شواهدی وجود دارد که سواد رسانه‌ای با پیامدهای یادگیری آنلاین مرتبط است. برای مثال در یک مطالعه در آموزش عالی، برخی ابعاد سواد رسانه‌ای (به‌ویژه مصرف انتقادی و تولید انتقادی) با پیامدهای ادراک‌شده یادگیری آنلاین رابطه مثبت داشتند .این نتیجه، به‌طور غیرمستقیم اهمیت «آموزش سواد رسانه‌ای توسط معلم» را برجسته می‌کند. زیرا بخشی از کیفیت آموزش مجازی، به توانمندسازی یادگیرنده در مواجهه با محتوای رسانه‌ای وابسته است.

۴. درباره «کیفیت آموزش مجازی»، شواهد داخلی نشان می‌دهد که کیفیت قابل سنجش و چندبعدی است و می‌توان برای بهبود آن ابزارهای معتبر ساخت . همچنین مدل‌های کیفیت‌بخشی در دانشگاه مجازی با رویکردهای مدیریتی (مانند مدیریت دانش) نیز نشان می‌دهند کیفیت نیازمند مدل و سازوکارهای سازمانی است .

۵. از منظر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان در درس‌های مرتبط با سواد رسانه‌ای، پژوهش داخلی «دانش رسانه‌ای، مهارت رسانه‌ای، نگرش رسانه‌ای» و چند دسته صلاحیتی دیگر را برای معلمان این حوزه شناسایی کرده است .این دسته‌ها می‌توانند به‌عنوان ستون‌های طراحی دوره‌های توانمندسازی معلمان در آموزش مجازی نیز به‌کار روند.

۷.سازوکارهای اثرگذاری سواد رسانه‌ای معلم بر کیفیت آموزش مجازی

در این بخش، اثر سواد رسانه‌ای را بر پنج بعد کیفیت (مطابق الگوی سنجش کیفیت آموزش مجازی) تحلیل می‌کنیم .

۷-۱.راهبردهای آموزشی

معلم باسواد رسانه‌ای می‌داند هر رسانه چه «قدرت آموزشی» و چه «ریسک آموزشی» دارد. او راهبردهایی مانند یادگیری مسئله‌محور، پروژه‌محور و بحث‌محور را با ابزارهای دیجیتال همسو می‌کند، اما اجازه نمی‌دهد ابزار جای هدف را بگیرد (فناوری‌زدگی). این همان چیزی است که TPACK بر آن تأکید می‌کند: فناوری باید با روش تدریس و محتوای درس پیوند بخورد .

نمونه عملی:

- تبدیل یک درس مطالعات اجتماعی به پروژه «راستی‌آزمایی خبر» با آموزش معیارهای اعتبار
- طراحی فعالیت «مقایسه روایت‌های رسانه‌ای» برای تقویت تفکر انتقادی

۷-۲.محتوای آموزشی

در آموزش مجازی، محتوا معمولاً چندرسانه‌ای است. سواد رسانه‌ای معلم کمک می‌کند:

- محتوای دقیق و قابل اعتماد انتخاب شود.
- از منابع معتبر و متناسب با سن و سطح یادگیرنده استفاده شود.
- بار شناختی مدیریت شود (نه اسلاید شلوغ، نه ویدئوهای طولانی بدون هدف).

یونسکو نیز تأکید می‌کند که MIL باید به توان ارزیابی منابع و فهم کارکرد رسانه‌ها منجر شود .

۷-۳.فعالیت‌های ارزیابی

ارزیابی در آموزش مجازی، با چالش‌هایی مثل تقلب، استفاده نادرست از منابع، و دشواری سنجش فرایند یادگیری روبه‌روست. معلم باسواد رسانه‌ای:

- به جای آزمون صرفاً حافظه‌محور، از ارزیابی‌های عملکردی و پروژه‌ای استفاده می‌کند.
- معیارهای اخلاقی/حقوقی استفاده از منابع (ارجاع، مالکیت فکری) را وارد rubricsمی‌کند.
- از ارزیابی‌های چندمرحله‌ای و بازخوردی بهره می‌گیرد.

این نگاه با استانداردهای حرفه‌ای ISTE در زمینه رفتار مسئولانه دیجیتال هم‌راستا است .

۷-۴.تعامل و پاسخگویی

پژوهش داخلی درباره تعامل استاد-دانشجو نشان می‌دهد «مهارت‌های آموزشی و فنی استاد» مهم‌ترین عامل بهبود تعامل است .سواد رسانه‌ای معلم دقیقاً در همین نقطه اثر می‌گذارد: مدیریت گفت‌وگو در گروه‌ها، قواعد ارتباطی، انتخاب کانال ارتباطی مناسب، و پاسخگویی به‌موقع. در چارچوب CoI نیز «حضور آموزشی» و «حضور اجتماعی» پایه تجربه

یادگیری آنلاین هستند .معلم باسواد رسانه‌ای می‌تواند با طراحی بحث‌های جهت‌دار و خلق حس «کلاس واقعی»، کیفیت تعامل را بالا ببرد.

۵-۷.اثربخشی

اثربخشی یعنی یادگیرنده واقعاً یاد بگیرد، انگیزه داشته باشد و بتواند آموخته را به کار ببرد. پژوهش‌های مرتبط نشان داده‌اند که سواد رسانه‌ای/اطلاعاتی با پیشرفت تحصیلی و پیامدهای یادگیری آنلاین مرتبط است .

۸.مدل مفهومی پیشنهادی

بر اساس مبانی نظری و شواهد مرورشده، مدل مفهومی زیر پیشنهاد می‌شود:

متغیر مستقل :سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی معلم (گزینش منبع، تحلیل انتقادی، تولید محتوا، اخلاق/امنیت، مدیریت توجه)

میانجی‌ها:

۱. کیفیت طراحی آموزشی (وضوح اهداف، انسجام فعالیت‌ها، تناسب رسانه با هدف)

۲. حضور آموزشی/اجتماعی/شناختی در کلاس بر اساس CoI

۳. نگرش و خودکارآمدی معلم در آموزش آنلاین

۴. **متغیر وابسته :**کیفیت آموزش مجازی (راهبردها، محتوا، ارزیابی، تعامل/پاسخگویی، اثربخشی)

۵. **تعدیل‌گرها :**زیرساخت، حمایت مدیریتی، تجربه تدریس آنلاین، ویژگی‌های رشته/مقطع

این مدل قابلیت آزمون تجربی دارد و می‌تواند مبنای طراحی مداخله‌های توانمندسازی معلمان قرار گیرد.

۹.روش‌شناسی پیشنهادی برای انجام یک پژوهش تجربی (در صورت نیاز به مقاله پژوهشی)

اگر هدف نگارش مقاله «پژوهشی» باشد (نه صرفاً مروری)، طرح زیر پیشنهاد می‌شود:

نوع پژوهش :توصیفی-همبستگی یا مدل‌یابی معادلات ساختاری(SEM)

جامعه آماری :معلمان دوره متوسطه/ابتدایی (یا اساتید دانشگاه) دارای تجربه آموزش مجازی

ابزارها:

- پرسشنامه سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی (مبتنی بر چارچوب یونسکو و DigCompEdu)
- مقیاس کیفیت آموزش مجازی (پنج‌بعدی)
- پرسشنامه حضور آموزشی/اجتماعی/شناختی (CoI)
- **تحلیل :**همبستگی، رگرسیون چندگانه، یاSEM . آزمون اثرات میانجی و تعدیل‌گر.

۱۰.بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های نظری و شواهد پژوهشی نشان می‌دهد سواد رسانه‌ای معلمان یک «متغیر کلیدی اما کمتر دیده‌شده» در کیفیت آموزش مجازی است. آموزش مجازی، محیطی است که در

آن «رسانه» هم ابزار انتقال دانش است و هم میدان رقابت پیام‌ها، روایت‌ها و توجه. بنابراین معلمی که سواد رسانه‌ای بالاتری دارد، از سه مسیر هم‌زمان کیفیت را بالا می‌برد:

۱. **طراحی دقیق‌تر و هدفمندتر** هم‌راستا با TPACK و DigCompEdu

۲. **ایجاد تجربه یادگیری انسانی و تعاملی** هم‌راستا با CoI

۳. **تقویت اخلاق، امنیت و شهروندی دیجیتال** (هم‌راستا با ISTE و MIL یونسکو)

از نظر سیاستی، اگر کیفیت آموزش مجازی را یک «مسئله ملی» بدانیم، تمرکز صرف بر زیرساخت کافی نیست. باید سرمایه‌گذاری آموزشی روی توانمندسازی معلمان انجام شود. به‌ویژه در زمینه ارزیابی منابع، طراحی چندرسانه‌ای آموزشی، مدیریت گفت‌وگو، و اخلاق دیجیتال.

۱۱.پیشنهادهای اجرایی

۱. **طراحی دوره‌های توانمندسازی معلمان مبتنی بر MIL یونسکو و DigCompEdu**دوره‌های مرحله‌ای از مقدماتی تا پیشرفته.

۲. **استانداردسازی کیفیت طراحی درس آنلاین** با استفاده از روبریک‌های معتبر مانند QM و بومی‌سازی آن‌ها .

۳. **ایجاد راهنمای مدرسه/دانشگاه برای راستی‌آزمایی منابع** و آموزش عملی به معلمان و دانش‌آموزان.

۴. **تقویت «حضور آموزشی» در کلاس آنلاین** با سیاست‌های مشخص برای تعامل، بازخورد، و فعالیت‌های مشارکتی .

۵. **سنجش دوره‌ای کیفیت آموزش مجـازی** بـا ابزارهـای معتبـر و بـازخورد بـه معلمان.

منابع و مآخذ

- افضلی، افشین. یوسف‌زاده چوسری، محمدرضا. عظیمی، روح‌الله. (۱۴۰۰). طراحی و اعتبارسنجی مقیاس سنجش کیفیت آموزش مجازی اساتید دانشگاه از نظر دانشجویان .*فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۱۲* (۴۴)، ۱۶۱

- کاوسی، داود. رستمی‌نژاد، محمدعلی. اکبری، محمد. (۱۴۰۰). شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان درس «تفکر و سواد رسانه‌ای .«*نظریه و عمل در تربیت معلمان، ۶*(۲)، ۳۷ .۵۷–

- بررسی رابطه بین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی معلمان و نگرش آن‌ها به آموزش وب‌محور با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در دوران کرونا .(۱۴۰۰) .*پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۳* .(۴۹)

- صادقی سمرجانی، امیر. معقول، علی. کریمی، محمد. چرابین، مسلم. (۱۴۰۳). طراحی و اعتباربخشی مدل کیفیت‌بخشی به آموزش‌های دانشگاه مجازی با رویکرد مدیریت دانش در دوران شیوع کووید ۱۹ .*مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ۶۷*(۱)، ۷۱

- *Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (۲۰۰۰). Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education. The Internet and Higher Education, ۲(۲–۳), ۸۷–۱۰۵. https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/S۱۰۹۶-۷۵۱۶(۰۰)۰۰۰۱۶-۶*

- *Mishra, P., & Koehler, M. J. (۲۰۰۶). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. Teachers College Record, ۱۰۸, ۱۰۱۷–۱۰۵٤.*

- *Redecker, C., & Punie, Y. (۲۰۱۷). European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu (EUR ۲۸۷۷۵ EN).*

Publications Office of the European Union. https://doi.org/۱۰.۲۷٦۰/۱٥۹۷۷۰

- *Shulman, L. S. (۱۹۸٦). Those who understand: Knowledge growth in teaching. Educational Researcher, ۱٥(۲), ٤-۱٤.*
- *Tran-Duong, Q. H. (۲۰۲۳). The effect of media literacy on effective learning outcomes in online learning. Education and Information Technologies, ۲۸, ۳٦۰٥-۳٦۲٤. https://doi.org/۱۰.۱۰۰۷/s۱۰٦۳۹-۰۲۲-۱۱۳۱۳-z*
- *UNESCO. (۲۰۱۱). Media and information literacy curriculum for teachers. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.*
- *ISTE. (۲۰۱۷). ISTE Standards for Educators. International Society for Technology in Education.*
- *Quality Matters. (n.d.). QM rubrics & standards. Retrieved February ۱, ۲۰۲٦.*